УДК 351/354

ЩОДО ПОПЕРЕДЖЕННЯ ТА ВИЯВЛЕННЯ КОРУПЦІЙНИХ СХЕМ З ВИКОРИСТАННЯМ ІНФОРМАЦІЙНОГО МИТНОГО КОНТРОЛЮ НА ОСНОВІ СУЧАСНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Найдюк С.В.

Начальник відділу адміністрування служби каталогів та публічних інформаційно-телекомунікаційних сервісів Управління телекомунікацій та мережевих сервісів Департамент розвитку IT, електронних сервісів та обліку платників / аспірант

У статті проаналізовано існуючий стан корупції в Україні за показниками індексу сприйняття корупції проведеним Громадською організацією "Трансперенсі Інтернешнл Україна" у 2013 році. Наведено блок-схеми діючого та бажаного інформаційного митного контролю (далі - ІМК), запропоновано доопрацювання існуючих та створення нових видів ІМК, а також запропонований очікуваний результат від впровадження таких видів ІМК.

Ключові слова. Корупція, корупційні схеми, інформаційні технології, інформаційний митний контроль.

In the article the existent consisting of corruption is analyzed of Ukraine on the indexes of index of perception of corruption conducted Public organization of "Transparency International Ukraine" in 2013 years. The flow-charts of operating and desired informative custom control are resulted, the revision of existing and creation of new types of informative custom control is offered, and also the expected result is offered from introduction of such types of informative custom control.

Keywords. Corruption, corruption charts, information technologies, informative custom control.

Постановка проблеми. Останнім часом проблема боротьби з корупцією набула великого значення та актуальності. За показниками дослідження проведеного Громадською організацією "Трансперенсі Інтернешнл Україна" індекс сприйняття корупції (далі – ІСК) 2013 свідчать, що умови для ведення

довгострокового бізнесу (зокрема середнього та малого) в Україні значно погіршилися. Основні причини – корумпований протекціонізм і злиття політичних та бізнес-інтересів [1].

В останні роки в Україні у сфері протидії корупції зроблено досить багато - прийнято спеціальний антикорупційний закон та низку інших законодавчих актів антикорупційного спрямування, схвалено Концепцію боротьби з корупцією, розроблено спеціальну антикорупційну програму, на політичному рівні проголошено курс на посилення протидії цьому злу, запроваджено систематичне проведення на найвищому рівні організаційних заходів за участю керівників правоохоронних та інших державних органів, присвячених питанням протидії корупції тощо. Але незважаючи на це, рейтинг України за рівнем корумпованості залишився практично незмінним - 25 балів зі 100 можливих. Таким чином, країна посіла 144 місце серед 177 держав, охоплених дослідженням. Україна стабільно залишається у групі «підвищеного ризику» разом з Камеруном, Іраном, Нігерією, Центральною Африканською Республікою та Папуа Новою Гвінеєю [1].

За показниками сприятливості умов для ведення бізнесу в державі Україна також швидко втрачає позиції, і це є тривожним сигналом. Так, у загально-агрегованому рейтингу корумпованості ІСК Україна «просіла» на 10 пунктів за параметром політичної та фінансової корупції [1].

Набувши іміджу корумпованої держави, Україна втрачає чимало можливостей — від залучення інвестицій до оптимізації туристичного бізнесу, у промисловість для випуску конкурентоспроможної продукції та створення нових робочих місць, поліпшення добробуту населення тощо. Зрештою, сумнівними постають перспективи євроінтеграції.

Українські й іноземні експерти стверджують, що першою причиною високого рівня корумпованості в країнах є інформаційна закритість державної служби [2]. Одним з елементів корупції є можливість особи (посадової особи) впливати на рішення з використанням наданої їй влади чи службового становища. Тому для запобігання такого виду корупції потрібно унеможливити

прийняття посадовою особою ніякого іншого рішення окрім законного. Одним з варіантів унеможливлення є використання інформаційних технологій, як механізму попередження та виявлення корупційних схем.

Аналіз останніх досліджень та публікацій.

В умовах формування ефективної держави завдання митних органів полягають в контролі за рухом товарів, забезпеченні безпеки інтересів держави та наповненні державної скарбниці. Важливими завданнями на цьому шляху є викорінення корупції, чому присвячено багато наукових праць у зв'язку із значною увагою, яку приділяють даному питання держава, громадські організації, різні партії та рухи, вчені.

Скляренко О. А. вважає [2], що одним з конструктивних заходів для подолання тенденції позиціонування України як корумпованої держави є процес створення електронного уряду. Інформаційні технології, які сьогодні активно впроваджують в Україні і в усьому світі, відкривають для нашої держави нові можливості здійснення внутрішньої і зовнішньої політики. Першим кроком у впровадженні антикорупційних заходів для боротьби з корупцією повинно стати насамперед визнання проблеми високого рівня корупції в Україні як загальноукраїнського феномену, а вже потім розробка стратегічного підходу для поліпшення наявного стану. Стратегія подолання корупційної кризи має охоплювати широкі кола акторів внутрішньої політики.

Процевят О. С. вважає [3], що перед Україною сьогодні стоїть завдання боротьби з корупцією, а саме з попередження корупції, мобілізація широкої суспільної підтримки для здійснення антикорупційних заходів, формування дієвої законодавчої бази, яка запобігала б корупції у митних органах, формування професійної етики посадових осіб митних органів та встановлення жорсткішої відповідальності за протиправні корупційні діяння;

Сулік С.В. вважає [4], що сучасні умови вимагають запровадження нових способів впливу на порушників. Заходи держави, спрямовані на боротьбу з контрабандою, є недостатньо ефективними, оскільки дуже мало приділено уваги корупції. Реформування самої структури має бути спрямоване на

покращення керованості та контролювання митних органів, щоб посилити протидію порушникам митного законодавства.

Пошуку і розробці методів наукової оцінки процесів формування митної безпеки, методичних підходів і практичних рекомендацій щодо механізмів боротьби з корупцією, застосування електронних технологій приділяють увагу у своїх роботах такі українськи вчені, як Додін Є.В., Ківалов С.В., Коржов А.М., Коросташова І.М., Кормич Б.А., Кунєв Ю.Д., Настюк В.Я., Науменко В.П., Пашко П.В. [6], Прохоренко О.Я. [8], Терещенко С.С., Тодущак А.В., Шульга М.Г. та інші.

Основна мета статті. Визначення пропозицій щодо попередження та виявлення корупційних схем з використанням інформаційного митного контролю на основі сучасних інформаційних технологій.

Виклад основного матеріалу. В наш час, визначальним у протидії корупції в Україні загалом та в системі митних органів є Закон України "Про засади запобігання та протидії корупції", що набрав чинності 1 липня 2011 року № 3206. Згідно цього Закону корупція - це використання особою наданих їй службових повноважень та пов'язаних із цим можливостей з метою одержання неправомірної вигоди або прийняття обіцянки/пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб або відповідно обіцянка/пропозиція чи надання неправомірної вигоди особі, або на її вимогу іншим фізичним чи юридичним особам з метою схилити цю особу до протиправного використання наданих їй службових повноважень та пов'язаних із цим можливостей [5].

Корупція в митних органах підриває економічну безпеку країни, її авторитет, зовнішньоекономічний потенціал.

Не дотримання законодавства, порушення виконання правових норм посадовими особами митних органів при здійснюють своїх функціональних обов'язків, призводить до виникнення корупція, хабарництва, зловживання службовим становищем, породжуючи цим корупційні схеми.

Одним із дієвих механізмів подолання корупційних схем в митних органах України є модернізація ІМК на основі аналізу ризикових ситуацій із

використанням електронних повідомлень, централізованого митного оформлення і широкого впровадження пост-аудит контролю [6].

Відповідно до вимог Кіотської конвенції поняття управління ризиком - це основний базисний принцип сучасних методів митного контролю, який дає можливість оптимально використовувати ресурси митних органів, не зменшуючи ефективності митного контролю, звільняє більшість зовнішньоторгових операторів від надлишкового бюрократичного контролю. Та поняття аналіз ризику – систематичне використання доступної інформації для визначення того, як часто виявлені ризики можуть мати місце та який ступінь їх можливих наслідків [7].

Наведу порівняння блок-схем діючого та бажаного ІМК рис.1, де:

- блок позначений —— – реалізований вид контролю;
- блок позначений - - - частково реалізований вид контролю (початковий етап);
- блок позначений ..... – вид контролю який потрібно реалізувати.

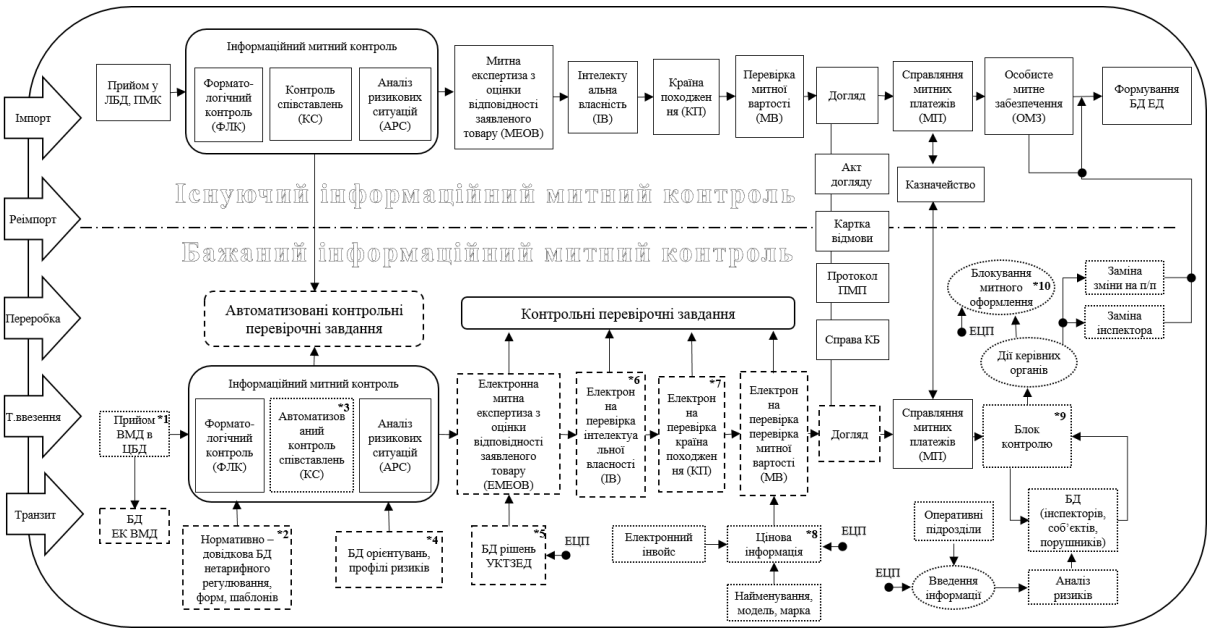

Рис.1. Порівняння блок-схем діючого і бажаного інформаційного митного контролю.

Здійснення модернізації ІМК базується на впровадженні нових та доопрацювання існуючих видів контролю.

Перш за все необхідно реалізувати процес прийому вантажних митних декларацій безпосередньо до центральної бази даних (далі - БД), без використання транзитних серверів з локальними базами даних в пунктах пропуску[*1].

Однією з форм митного контролю, відповідно до частини першої статті 336 Митного кодексу України, є перевірка документів та відомостей, які відповідно до статті 335 Митного кодексу України надаються митним органам під час переміщення товарів, транспортних засобів комерційного призначення через митний кордон України. Як зазначено в статті 337 Митного кодексу України, перевірка документів та відомостей, які подаються митним органам під час переміщення товарів, транспортних засобів комерційного призначення через митний кордон України, здійснюється візуально, із застосуванням інформаційних технологій (шляхом проведення формато-логічного контролю (далі - ФЛК), контролю співставлення, контролю із застосуванням системи управління ризиками) та в інші способи, передбачені Митним кодексом України [9].

Здійснення ФЛК, щодо правильності заповнення даних митних декларацій, та інших документів на достовірність та законність, здійснення статистичного, валютного контролю, контролю нарахованих митних платежів, контролю правильності застосування заходів нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності необхідно реалізувати шляхом використання в автоматизованому режимі нормативно-довідкової БД нетарифного регулювання, форм, шаблонів[*2].

При контролі співставлення здійснюється порівняння даних, які містяться в митних деклараціях або інших документах, поданих для митного контролю або митного оформлення, з даними, які містяться в електронних копіях митних декларацій та інших документах, що надходять з митних та правоохоронних органів суміжних держав; в уніфікованих електронних дозвільних документах, що надходять з інших державних органів, та інших електронних документах,

пов'язаних з перевіркою достовірності даних, що перевіряються повинен здійснюватися виключно в автоматизованому режимі[*3].

Здійснення контролю із застосуванням системи управління ризиками необхідно реалізувати з використання профілів ризику та БД орієнтувань, що обов’язково має містити такі відомості, як термін дії орієнтувань, територіальна сфера дії орієнтувань, опис області ризику, показники індикаторів ризику[*4].

Контрольно перевірочні завдання ІМК формуються на основі:

– митної експертизи з оцінки відповідності заявленого товару, що повинно здійснюватися в автоматизованому режимі з використанням БД рішень Української класифікації товарів зовнішньо-економічної діяльності, відповідність якої підтверджується засобами електронного цифрового підпису (далі - ЕЦП) суб’єкта, що відповідає за її наповнення[*5].

– виявлення інтелектуальної власності повинно здійснюватися в автоматизованому режимі з використанням БД об'єктів права інтелектуальної власності відповідність якої підтверджується засобами ЕЦП Державної служби інтелектуальної власності України[*6].

– перевірка країни походження повинно здійснюватися в автоматизованому режимі з використанням електронних копій (не сканованих) документів, що підтверджують країну походження товару, а саме: сертифікат про походження товару, засвідчена декларація про походження товару, декларація про походження товару, сертифікат про регіональне найменування товару, відповідність яких підтверджується засобами ЕЦП державною організацією або компетентним органом, наділеним відповідними повноваженнями, компетентною особою, компетентним органом відповідно до законодавства країни вивезення товару відповідно[*7].

– перевірка митної вартості повинна здійснюватися з використанням цінової інформації відповідність якої підтверджена засобами ЕЦП, що формується на основі класифікатора додаткової інформації, який вноситься до електронного інвойсу та додається до митної декларації, заповненої на бланку

єдиного адміністративного документа відповідно до Наказу Міністерства фінансів України від 17 вересня 2012 року № 998[*8] [10].

Новою пропозицією є механізм контролю дій посадових осіб на ризики корупційних діянь. Цей контроль здійснюється на основі системи профілів ризику до моменту проставляння відбитку особистого митного забезпечення посадової особи митних органів[*9]. Як приклад, профілю ризику може бути багаторазове митне оформлення однією посадовою особою митних органів одного й того ж суб'єкта ЗЕД у певний проміжок часу. Така дія призведе до зупинки митного оформлення, або перевірки дій цієї особи особами вищого рівня з подальшим блокуванням митного оформлення[*10].

Висновки. Отже, запропоновані зміни до модернізація інформаційного митного контролю на основі аналізу ризикових ситуацій з використанням сучасних інформаційних технологій дасть змогу:

- зменшити адміністративне навантаження на юридичних і фізичних осіб, пов'язаного зі скороченням часу отримання ними послуг у сфері митної справи;
- забезпечити гарантований рівень інформаційної відкритості митних органів, підвищення довіри до них з боку суб'єктів ЗЕД та громадян, що, в сою чергу, сприятиме спрощенню ведення бізнесу;
- зменшити вплив посадових осіб митних органів на процес митного контролю та митного оформлення, а семе унеможливити прийняття ніякого іншого рішення окрім законного, що призведе до руйнації корупційних схем в митних органах України.

Список використаних джерел

1. Тотальна корупція вбиває чесний бізнес в Україні.: Transparency International Україна, 03 грудня 2013 року.

2. Скляренко О. А.: Електронне врядування в Україні як засіб протистояння корупції.

3. Процевят О.С. Корупція в митних органах та шляхи її подолання / О. С. Процевят // 70-та студентська науково-технічна конференція : збірник тез доповідей / Національний університет “Львівська політехніка”. – Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2012. – С. 638–640.

4. Сулік С. В. Боротьба з контрабандою в Україні / С. В. Сулік // 70-та студентська науково-технічна конференція : збірник тез доповідей / Національний університет “Львівська політехніка”. – Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2012. – С. 200–201.

5. Про засади запобігання і протидії корупції.: закон України від 07 квітня 2011 № 3206 // Відомості Верховної Ради України. – 2011. - № 40. – стор. 1750. – стаття 404.

6. Пашко П.В. Інституційний механізм реалізації митної політики.- К.: Фінанси України.-2004, №11 (108). –с. 153 – 155.

7. Міжнародна конвенція про спрощення і гармонізацію митних процедур (Кіотська конвенція) від 18.05.1973, № 995, // Офіц. вісн. України. – 2011р. - № 18.

8. Прохоренко, О. Я. Протидія корупційним проявам в системі державної служби України (організаційно–правовий аспект) : дис. ... кандидата наук з держ. упр. : 25.00.03 / Прохоренко Олексій Якимович. – К., 2004. – 206 с.

9. Митний кодекс України // Офіц. вісн. України. – 2012 р. - № 32, стор. 9, стаття 1175.

10. Про затвердження Класифікатора додаткової інформації, необхідної для ідентифікації товарів, що вноситься до електронного інвойсу, який додається до митної декларації, заповненої на бланку єдиного адміністративного документа.: Наказ Мінфін України від 17.09.2012 № 998 // Офіц. вісн. України. – 2012 р., № 79, стор. 68, стаття 3208, код акту 63828/2012.